

Ivan Marinček Žan (1922–2020)

RADOVAN ČOK, ZFS

Med senčnimi podobami na platnu malega portoroškega kinematografa, ki sem ga v svojih otroških letih skoraj vsako nedeljo obredno obiskoval, so mi med drugimi ostali v neizbrisnem spominu prizori iz filmov **Na svoji zemlji** (1948, France Štiglic), **Kekec** (1951, Jože Gale), **Deveti krog** (1960, France Štiglic), **Trenutki odločitve** (1955, František Čap) in **Tistega lepega dne** (1962, France Štiglic).

Ko sem poldrugo desetletje zatem tudi sam zajadral v filmske vode, sem spoznal, da je za kamero pri vseh omenjenih filmih stal Ivan Marinček, takrat že živa legenda slovenske kinematografije, v katero sem z negotovimi koraki plahoma vstopal. Spoštljivo sem opazoval živahnega upokojenca, ko je pogosto krožil po prostorih Viba filma – filmsko podjetje je tedaj še domovalo v Plečnikovi cerkvi na Zrinjskega ulici –, moža, ki je posnel prvi slovenski celovečerni zvočni film, prvi v celovečernem filmu uporabil barvni filmski trak in se med prvimi uspešno spopadel s širokim cinemascope-skim platnom. Sicer pa so bili raznoteri primati stalnica na Marinčkovih filmskih poti. Prvi je s kamero prestopil republiške meje naše tedanje skupne države, med slovenskimi direktorji fotografije je bil prvi nagrajen na puljskem filmskem festivalu, *Deveti krog* se je kot prvi jugoslovanski film uspel prebiti v najožji izbor za oskarja za tujejezične filme.

Med sodelavci je veljal za zanesljivega, izkušenega mojstra filmske obrti. Nekateri so mu resda očitali skromnejšo umetniško, izpovedno moč, vendar to nikakor ne drži. V njegovem prebogatem opusu ne moremo spregledati poetike

Ivan Marinček Žan, foto: Rado Likon, ZFS

eksterierjev narave in urbanih okolij, še posebej ne njegovega prefinjenega in tankočutnega osvetljevanja 'krajin' obrazov, tako vzhajajočih zvezd filmskega platna kot prekaljenih velikanov gledališke igre. Marinčkova dragocena lastnost je bila tudi sposobnost, da je za vsako filmsko zgodbo znal poiskati primeren vizualni slog. Med njegovimi stvaritvami lahko najdemo baročno stilizirani realizem **Jare Gospode** (1953, Bojan Stupica), ekspresivno dramatičen *low key* **Devetega kroga** in *Trenutkov odločitve*, kruti naturalizem **Veseliče** (1960, Jože Babič), ki že nakazuje znameniti jugoslovanski črni val, pa tudi razposajeno svež novovalovski film **Dva** (1961, Aleksandar Petrovič) ter razgibano kamero in premišljen kolorit v **Amandusu** (1966, France Štiglic).

V častitljivi starosti si tiho odšel od nas. Ostala je tvoja obsežna zapuščina celovečernih igranih filmov in dolg niz krajših filmskih zapisov. Na kilometrih filmskega traku so trajno zapisani številni vrhunci slovenske filmske umetnosti, pa tudi dragocene podobe skoraj stoletja naše zgodovine. V spominu te bomo ohranili kot enega pomembnih ustvarjalcev naše filmske identitete, ki nam jo del oblastnikov nerazumljivo odreka. Za zgled nam bodo tvoja odločnost, radovednost in pogum, ki so vedno gnali tvojo ustvarjalnost in postavljali trdne temelje naše kinematografije. Pogrešali bomo tvojo prisotnost na vseh pomembnejših filmskih dogodkih, tvoj bistri, zvedavi pogled in 'škljocanje' tvojega fotoaparata, zvestega sopotnika od najstniških let. Hvala ti za dragoceni prispevek slovenskim filmarjem in dobro luč.